

UWAGA:

1. Przy rozwiązywaniu każdego zdania należy podać kompletny schemat przekształtnika z opisanymi symbolicznie elementami oraz z zastrzałkowanymi i oznaczonymi symbolicznie wielkościami napięć i prądów
2. Jeżeli nie wyspecyfikowano w zadaniu wielkości do zobrazowania w formie przebiegów a zalecono podać „charakterystyczne przebiegi napięcia i prądu” należy na rysunku podać takie, które zdaniem Odpowiadającego najlepiej ilustrują funkcję i właściwości układu
3. Jeżeli nie podano inaczej w treści zadania przyrządy półprzewodnikowe należy traktować jako idealne

Przekształtniki sieciowe 1-fazowe

PS1. Prostownik diodowy zasilany z dwufazowego (tzn. przesuniętego w fazie o π) systemu źródeł napięć sinusoidalnych o częstotliwości 50 Hz i amplitudzie 10 V zasila odbiornik RLE. Charakterystyki napięciowo prądowe obu diod w stanie przewodzenia są opisane poprzez napięcie progowe $U_{TO} = 0,5V$ i rezystancję dynamiczną $r_F=0,1\Omega$). Narysuj:

- a) wyskalowaną charakterystykę napięciowo-prądową diody przy założeniu, że w stanie polaryzacji wstecznej prąd jest bliski zeru ($I_R \approx 0$)
- b) dokładne przebiegi czasowe (1,5 okresu) napięcia i prądu odbiornika i prądu i napięcia jednej z diod w przypadku gdy obowiązują następujące parametry: $R=1\Omega$, $E=5V$, $L \approx 0$
- c) orientacyjne przebiegi czasowe (1,5 okresu) napięcia i prądu odbiornika i prądu i napięcia jednej z diod w przypadku gdy obowiązują następujące parametry: $R=0$, $E=9V$, $L=1mH$.

PS2. Źródło napięcia sinusoidalnego o amplitudzie 100V/50 Hz) połączone jest w obwodzie zawierającym także połączone szeregowo tyrystor, dławik – L, rezystancję - R i źródło napięcia stałego – E. Gałąź RLE może być traktowana jako odbiornik

- a) Narysuj charakterystykę napięciowo-prądową tyrystora z starając się zachować proporcje skali dla stanów blokowania, wstecznego i przewodzenia. Uwzględnij wpływ prądu bramki
- b) Narysuj charakterystyczne przebiegi napięcia i prądu dla przypadku odbiornika RE ($L=0$) o parametrach $R=20\Omega$ i $E=50V$ przy kącie opóźnienia załączenia $\vartheta_z=\pi/2$.
- c) Narysuj charakterystyczne przebiegi napięcia i prądu dla przypadku odbiornika LE($R \approx 0$) o parametrach $L=1mH$ i $E=25V$ przy kącie opóźnienia załączenia $\vartheta_z=\pi$.

PS3. Analizowany jest obwód jednofazowego niesterowanego prostownika jednopulsowego z obwodem wyjściowym w postaci filtru LC o rezystancji dławika filtru równej R i obciążony rezystorem R_o dołączonym równolegle do kondensatora. Napięcie źródła zasilającego prostownik jest określone jako $u_L=U_m \sin(\omega t)$.

- a) Zapisz równania opisujące zmienne stanu – prąd w dławiku i napięcie na kondensatorze. Podaj warunek określający przedział, w którym równanie ma poprawne rozwiązanie.
- b) Narysuj schemat obwodu z integratorami, rozwiązującego te równania dla wyznaczenia impulsu prądu.
- c) Narysuj charakterystyczne przebiegi napięć i prądów w obwodzie przy założeniu że w stanie ustalonym impuls prądu w diodzie charakteryzuje kąt przewodzenia $\pi/3$, rezystancja dławika jest pomijalna a pojemność kondensatora nieskończenie wielka.

PS4. Z sieci o napięciu przemiennym sinusoidalnie u_L , którego amplituda wynosi U_m , poprzez jednopulsowy prostownik tyrystorowy jest zasilany odbiornik prądu stałego RLE złożony z szeregowo połączonych: rezystora (R), dławika (L) i źródła napięcia stałego (E). Na podstawie sporządzonych charakterystycznych wykresów napięcia i prądu określ zakres możliwych zmian kąta załączenia ϑ_z w przypadku gdy:

- a) napięcie źródłowe E ma zwrot przeciwny do kierunku prądu wyprostowanego i wynosi $E=0,5U_m$ przy czym: a1) $R = np. 10W$ a $L \approx 0$; a2) $R \approx 0$ a $L = np 10 mH$; a3) $R \approx 10W$, $L = np 10 mH$
- b) napięcie źródłowe E ma zwrot zgodny z kierunkiem prądu wyprostowanego i wynosi $E= -0,5U_m$ przy czym: b1) $R \neq 0$ a $L \approx 0$; b2) $R \approx 0$ a $L \neq 0$. Uwaga: w przypadku b2 uwzględnić zjawisko „przewrotu falowniczego”
- c) Podaj jak w rozpatrywanym układzie przy ustalonym kącie opóźnienia załączenia $\text{tg}\varphi = \omega L/R$ odbiornika prądu stałego wpływa na kąt przewodzenia tyrystora λ_T ?

PS5. Tyrystorowy sterownik napięcia przemiennego połączony szeregowo z dławikiem zastosowano jako regulator mocy bierny w układzie kompensatora pojemnościowego. Kompensator jest podłączony do linii napięcia przemiennego $U=1500V/50Hz$ i składa się z wymienionego regulatora włączonego równolegle do baterii kondensatorów. Należy wyznaczyć:

- wartość indukcyjności dławika L wchodzącego w skład regulatora tyrystorowego jeśli ma on kompensować moc bierną osiągającą wartość $Q=30kVAr$,
- przybliżoną wartość kąta załączania α tyrystorów jaka zostanie nastawiona przez układ sterowania w przypadku gdy kompensowana moc bierna wynosi $Q_k=15kVAr$ (przyjmując liniową zależność mocy bierny od kąta załączania α w zakresie $\pi/2 < \alpha < \pi$),
- przebiegi wartości chwilowych napięcia u_L i prądu i_L dławika w gałęzi regulatora tyrystorowego dla przypadku wg punktu b).

PS6. Podaj schematy dwupulsowych jednofazowych prostowników diodowych zasilanych z sieci napięcia przemiennego $u_L = U_m \sin \omega t$ poprzez transformatory o przekładni napięciowej równej jedności. Dla przypadku, gdy odbiornikiem prądu stałego jest rezystor o rezystancji R dla obu wersji prostowników należy:

- Na podstawie narysowanych przebiegów wartości chwilowych napięć i prądów diod, porównać parametry prostownika (klasy napięciowe diod, napięcie wyjściowe)
- Na podstawie przebiegi wartości chwilowych napięć i prądów uzwojeń transformatorów wyznacz i porównaj moc pozorną transformatorów (Wartość średnia arytmetyczna mocy uzwojeń pierwotnych i wtórnych) w obu przypadkach.
- Podaj charakterystyczne przykłady zastosowań prostownika w dwóch podstawowych wersjach.

PS7 Tyrystorowy dwupulsowy prostownik mostkowy jest obciążony rezystorem $R_d = 10\Omega$. Dane są następujące parametry i wielkości: - sinusoidalne napięcie zasilające ma amplitudę $U_m = 325V$ i częstotliwość $f = 50Hz$, - tyrystory mają cechy identyczne charakterystyki napięciowo-prądowe, - kąt opóźnienia wysterowania tyrystorów $\alpha = \pi/2$,

- Wyznacz wyskalowane (tzn. z podaniem jednostek na osi rzędnych i odciętych) przebiegi wartości chwilowych (zorientowane względem jednego okresu napięcia sieci) następujących wielkości: • prądu (i_d) i napięcia wyprostowanego (u_d), •• prądu pobieranego z linii zasilającej i_L , ••• napięcia u_T i prądu i_T wybranego tyrystora.
- Oblicz moc czynną pobieraną z sieci z pominięciem strat w łącznikach (traktujemy je jako idealne)
- Oblicz straty mocy w jednym z tyrystorów przy założeniu że prąd zaworowy i blokowania jest równy zero a charakterystyka w stanie przewodzenia jest opisana poprzez napięcie progowe $U_{TO} = 1V$ i rezystancje $r_T = 0.01\Omega$

PS8 Tyrystorowy dwupulsowy prostownik mostkowy zasilany bezpośrednio z sieci o napięciu 230V (wartość skuteczna) jest obciążony odbiornikiem w postaci szeregowo połączonego rezystora $R_d = 5\Omega$ i dławika L_d o bardzo dużej indukcyjności ($\tan \theta = \omega L_d/R_d \rightarrow \infty$) tak, że tętnienia prądu wyprostowanego I_d mają pomijalnie małą wartość (odbiornik ma cech źródła prądu stałego). Kąt opóźnienia wysterowania tyrystorów $\alpha = \pi/6$. Należy:

- Przyjmując, że komutacja tyrystorów odbywa się w pomijalnie krótkim czasie oraz pomijając straty mocy w układzie należy wyznaczyć: • wartość średnią napięcia odbiornika (U_d) •• wartość średnią prądu wyprostowanego (I_d), ••• wartość skuteczną prądu linii zasilającej I_L ,
- Narysować wyskalowane (z podaniem jednostek na osi odciętych i rzędnych) przebiegi wartości chwilowych (zorientowane względem przebiegu napięcia sieci): - napięcia u_d i prądu i_d wyprostowanego// - napięcia u_T i prądu i_T wybranego tyrystora, - prądu i_L linii zasilającej,
- Obliczyć • współczynnik mocy λ prostownika, •• współczynnik THD_i zawartości wyższych harmonicznych prądu linii zasilającej.

PS9 . Dławik L_d w obwodzie wyjściowym diodowego dwupulsowego prostownika mostkowego ma tak dużą indukcyjność, że wartość chwilową prądu wyprostowanego I_d można uznać za stałą. Należy

- Obliczyć wartość skuteczną sinusoidalnego napięcia (o częstotliwości $f=50Hz$) zasilającego prostownik tak, aby uzyskać napięcie wyprostowane o wartości średniej 100V, jeżeli indukcyjność L_s obwodu prądu przemiennego (źródła napięcia zasilającego prostownik) w relacji do indukcyjności obwodu prądu wyprostowanego jest pomijalnie mała (komutacja natychmiastowa, tzn. kąt komutacji $\mu=0$),
- Obliczyć wartość skuteczną sinusoidalnego napięcia w przypadku gdy iloczyn indukcyjności L_s obwodu prądu przemiennego i prądu wyprostowanego I_d wynosi $L_s I_d = 0,05Vs$,

c) Narysować orientacyjne przebiegi wartości chwilowych napięcia wyprostowanego oraz wejściowego prądu przemiennego prostownika w obu przypadkach (a i b).

PS10 Wartość chwilowa przemiennego napięcia wejściowego tyrystorowego prostownika mostkowego ma przebieg o kształcie dodatnich i ujemnych impulsów prostokątnych (każdy z impulsów trwa przez pół okresu) o wartościach U_m równych $\pm 100V$, powtarzających się z częstotliwością 1000 Hz. Prostownik jest obciążony odbiornikiem o charakterze źródła prądu stałego o wartości $I_d = 100A$. Dla dowolnie wybranego kąta opóźnienia załączenia tyrystorów należy:

- Dla przypadku jeśli źródło napięcia przemiennego jest idealne (pomijalnie mała impedancja wewnętrzna) na tle przebiegu napięcia zasilania narysować przebiegi wartości chwilowych: • napięcia wyprostowanego u_d ; •• prądu i_L pobieranego ze źródła napięcia przemiennego
- Narysować przebiegi jak w punkcie a) jeśli w obwodzie źródła zasilającego występuje indukcyjność $L_k = 100\mu H$ (uwzględnić zjawisko komutacji),
- dla rozpatrywanego układu wyprowadzić ogólne zależności opisujące: • charakterystykę sterowania, tzn. zależność wartości średniej napięcia wyprostowanego U_d od kąta α , •• kąt komutacji μ jako funkcję indukcyjności L_k , napięcia U_m i prądu I_d , ••• stratę napięcia (wartość średnią) ΔU_{dk} wywołaną komutacją jako funkcję kąta μ i wartości napięcia U_m .

PS11. Układ ładowania akumulatora składa się z transformatora sieciowego i mostka diodowego. W szereg z akumulatorem o napięciu źródłowym $E = 6V$ włączono rezystor $R = 1\Omega$. Jednofazowe napięcie sinusoidalnie przemiennie doprowadzone do prostownika mostkowego jest opisane wzorem $u = 16\sin 100\pi t$. Spadek napięcia na każdej przewodzącej diodzie wynosi $\Delta U = 1V$. Przy pominięciu spadków napięć na rezystancjach i indukcyjnościach połączeń należy:

- narysować wyskalowane (tzn. z podaniem jednostek na osi pionowej i poziomej) przebiegi wartości chwilowych napięcia i prądu wyprostowanego (u_d, i_d), oraz na oddzielnym wykresie przebiegi wartości chwilowych prądu uzwojenia wtórnego transformatora (i_2) oraz prądu jednej z diod (i_D)
- wyprowadzić wzór i obliczyć wartość średnią prądu ładowania akumulatora (I_d).
- Obliczyć wartość średnią prądu ładowania akumulatora w przypadku gdy w szereg z rezystorem R zostanie włączony dławik o bardzo dużej indukcyjności ($L = \infty$) i pomijalnej rezystancji.

PS12. Na przykładzie tyrystorowego prostownika jednofazowego dwupulsowego z transformatorem o dzielonym (dwusekcyjnym) uzwojeniu wtórnym należy:

- objaśnić zjawisko komutacji, poprzez podanie przebiegów wartości chwilowych napięcia (u_d) i prądu (i_d) odbiornika oraz prądów obu tyrystorów (i_{T1} i i_{T2}) dla dwóch kątów załączania tyrystorów: $\alpha_1 = 0^\circ$ el. oraz $\alpha_2 = 90^\circ$ el. przy założeniu, że wartość chwilowa prądu wyprostowanego jest stała i taka sama dla obu wartości kąta α (równa I_d),
- przyjawszy, że wartość skuteczna napięcia każdej sekcji uzwojenia strony wtórnej transformatora wynosi $U_2 = 115V$ a prąd odbiornika (o charakterze źródła prądu stałego) ma wartość stałą w czasie komutacji i równą $I_d = 100A$, należy obliczyć indukcyjność rozproszenia L_k (sprowadzoną do każdej sekcji uzwojenia wtórnego) transformatora wiedząc, że kąt komutacji przy $\alpha = 90^\circ$ el. wynosi $\mu = 6^\circ$ el. ($333\mu s$),
- podać jakie warunki musi spełniać odbiornik aby przy kącie wysterowania $\alpha = 90^\circ$ el. prąd wyprostowany był ciągły i zilustrować ten warunek wykresem przebiegów czasowych.

PS13. Jednofazowy mostkowy prostownik diodowy (układ Graetza) jest zasilany bezpośrednio z sieci o napięciu sinusoidalnym o wartości skutecznej 230V i częstotliwości 50 Hz.. Indukcyjność obwodu zasilania ma określoną wartość L_k (np. $L_k = 500\mu H$). Równoległe do zacisków wyjściowych prostownika włączony jest kondensator C_d o bardzo dużej pojemności oraz (równoległy do kondensatora) odbiornik prądu stałego (np. rezystor R_d). Duża pojemność kondensatora sprawia, że wartość chwilowa napięcia na zaciskach wyjściowych prostownika może być traktowana jako stała i równa 290V. Należy wyznaczyć zorientowane względem przebiegu źródłowego napięcia sieci (np. dla trzech półokresów).

- przebiegi wartości chwilowych napięcia (u_L) i prądu (i_L , w sposób orientacyjny) wejściowego prostownika,
- przebiegi wartości chwilowych napięcia (u_d) i prądu (i_d , w sposób orientacyjny) wyjściowego prostownika,
- przebiegi wartości chwilowych prądu (i_D) i napięcia (u_D) wybranej diody.

PS14. Do ładowania dużej baterii akumulatorów o napięciu nominalnym $E_o=24V$ i rezystancji wewnętrznej $R_o = 10m\Omega$ ma być zastosowany jednofazowy dwupulsowy prostownik tyrystorowy w układzie z transformatorem o dwusekcyjnym uzwojeniu wtórnym. Szeregowo z baterią akumulatorów będzie włączony dławik filtrujący o tak dużej indukcyjności L_o , że tętnienia prądu wyprostowanego można uznać za pomijalnie małe w całym zakresie pracy prostownika. Napięcie baterii akumulatorów może zmieniać się w zakresie $\pm 20\%$ wartości nominalnej. Największa wartość prądu ładowania nie przekroczy $I_{dmax} = 100A$. Przy założeniu, że indukcyjność obwodu zasilania sprowadzona do każdej sekcji uzwojenia wtórnego transformatora wynosi $L_k = 0,5$ mH należy:

- wyznaczyć wymaganą wartość przekładni napięciowej n transformatora, zapewniającą pełny (I_{dmax}) prąd ładowania przy maksymalnym napięciu baterii (z uwzględnieniem zjawiska komutacji),
- zakładając nieznaczny wpływ kąta komutacji obliczyć wartość średnią ($I_{T(AV)}$) i skuteczną ($I_{T(RMS)}$) prądu w tyrystorach przy maksymalnym prądzie ładowania I_{dmax} ,
- przy założeniu jak w punkcie b) obliczyć współczynniki mocy λ dla przypadków, gdy napięcie baterii jest minimalne (E_{min}) i maksymalne (E_{max}) a prąd ładowania ma wartość $I_{dmax}=100A$.

Przekształtniki 3-fazowe

PS15. Tyrystorowy prostownik trójpulsowy jest zasilany bezpośrednio z trójfazowej sieci prądu przemienego NN ($3 \times 400V/50Hz$, wartość skuteczna napięcia fazowego $U_L=230V$). Należy:

- dla przypadku gdy odbiornikiem jest rezystor o rezystancji $R=10\Omega$ a kąt opóźnienia załączenia $\alpha=0^\circ$ el narysować wyskalowane przebiegi wartości chwilowych: •- napięć fazowych u_{L1}, u_{L2}, u_{L3} z zaznaczeniem napięcia wyprostowanego u_d i prądu wyprostowanego i_d ; •• - prądów poszczególnych faz i jednocześnie prądów tyrystorów,
- dla przypadku odbiornika jak w p. a) lecz przy kącie $\alpha=60^\circ$ el. wyznaczyć: • - wartość średnią napięcia wyprostowanego, •• - wartość średnią prądu każdego z tyrystorów.
- przy odbiorniku złożonym z rezystora $R=10\Omega$ i dławika o bardzo dużej indukcyjności ($L=\infty$) i pomijalnej rezystancji oraz przy kącie $\alpha=60^\circ$ el narysować przebiegi jak w punkcie .a)

PS16. Trójpulsowy przekształtnik tyrystorowy jest zasilany bezpośrednio z linii $3 \times 400V/50Hz$ (wartość skuteczna napięcia fazowego $230V$). Odbiornik, z uwagi na bardzo dużą indukcyjność, wykazuje charakter idealnego źródła prądu stałego o wartości I_d . Przy założeniu, że prądy w tyrystorach podczas komutacji zmieniają się liniowo należy:

- obliczyć przybliżoną wartość indukcyjności komutacyjnych L_k każdej fazy linii zasilającej jeśli dla prądu $I_d = 10A$ przy kącie $\alpha=30^\circ$ el. kąt komutacji $\mu=5^\circ$ el.,
- obliczyć kąt komutacji μ a następnie podać przebiegi wartości chwilowych napięcia odbiornika u_d oraz prądów w poszczególnych tyrystorach jeśli kąt wysterowania $\alpha=90^\circ$ el a prąd odbiornika wynosi $I_d = 50A$. Narysować przebieg napięcia wyjściowego przekształtnika ilustrujący ten przypadek
- przy założeniu, że komutacja tyrystorów odbywa się natychmiastowo (kąt komutacji $\mu=0$) oraz, że kąt wysterowania $\alpha=60^\circ$ el. wyznaczyć: •- wartość skuteczną prądu pobieranego z linii I_L jako funkcję prądu I_d , •• - wartość skuteczną podstawowej harmonicznej $I_{L(1)}$ prądu pobieranego z linii jako funkcję prądu I_d (wykorzystać bilans mocy czynnej pobieranej z sieci i mocy obwodu prądu stałego wiedząc, że kąt przesunięcia φ_1 podstawowej harmonicznej prądu linii względem napięcia fazowego jest równy kątowi α), ••• - współczynnik mocy λ przekształtnika, •••• - wartość współczynnika odkształcenia prądu linii THD_i .

PS17. Tyrystorowy prostownik trójpulsowy jest zasilany poprzez transformator obniżający z sieci trójfazowej prądu przemienego NN ($3 \times 400V/50Hz$, wartość skuteczna napięcia fazowego $U_1=230V$). Transformator ma uzwojenia pierwotne i wtórne połączone w gwiazdę a jego przekładnia napięciowa wynosi $n=U_2/U_1 = 1/4$. Kąt opóźnienia wysterowania $\alpha = 30^\circ$ el.). Z uwagi na bardzo dużą indukcyjność odbiornika wartość chwilowa prądu wyprostowanego jest stała i równa I_d . Należy:

- podać na oddzielnych wykresach, zorientowane względem napięć fazowych uzwojeń wtórnych transformatora przebiegi wartości chwilowych: •- napięcia wyprostowanego u_d w czasie odpowiadającym trzem półokresom napięcia sieci, •• - prądu wybranej fazy uzwojenia wtórnego transformatora, ••• - prądu wybranej fazy uzwojenia pierwotnego transformatora (linii zasilającej),

- b) wyznaczyć zależności określające: • - wartość skuteczną prądu pobieranego z linii I_L jako funkcję prądu I_d , •• - wartość skuteczną podstawowej harmonicznej $I_{L(1)}$ prądu pobieranego z linii jako funkcję prądu I_d , (wykorzystać bilans mocy czynnej pobieranej z linii i mocy wydzielanej w obwodzie prądu stałego wiedząc, że kąt przesunięcia φ_1 między podstawową harmoniczną prądu a napięciem fazowym linii jest równy kątowi α),
- c) korzystając z zależności wyprowadzonych w p. b) wyznaczyć współczynnik mocy λ układu oraz współczynnik odkształcenia THD_i prądu pobieranego z linii.

PS18. Trójfazowy przekształtnik tyrystorowy jest zasilany z sieci trójfazowej o amplitudzie napięcia fazowego równej U_m . Kąt opóźnienia wysterowania tyrystorów wynosi $\alpha=120^\circ$ el. Schemat zastępczy odbiornika składa się z szeregowo połączonego idealnego dławika L_o i źródła napięcia stałego E_o , przy czym kierunek tego napięcia jest zgodny z kierunkiem prądu wyprostowanego (np. maszyna obcowzbudna prądu stałego hamowana prądnicowo o pomijalnie małej rezystancji obwodu wirnika). Należy:

- a)) podać możliwie dokładnie przebiegi wartości chwilowych napięć fazowych z zaznaczeniem napięcia E_o oraz napięcia u_d i prądu i_d odbiornika jeśli stosunek E_o/U_m ma wartość ujemną i wynosi $E_o/U_m = -0,2$ (prąd odbiornika ma przebieg impulsowy),
- b) wyznaczyć warunek (nierówność) jaką musi spełniać wartość stosunku E_o/U_m , przy którym dla $\alpha=120^\circ$ el. wartość chwilowa prądu wyprostowanego i_d ma przebieg ciągły (praca falownikowa),
- c) dla przypadku jak w punkcie b), przy założeniu, że kąt komutacji $\mu=10^\circ$ el., podać możliwie dokładnie: •- przebieg wartości chwilowej (zorientowany względem napięć fazowych) napięcia wyprostowanego u_d z zaznaczeniem wyznaczonej wartości E_o , •• - przebieg prądu odbiornika z zaznaczeniem fragmentów przewodzonych przez poszczególne tyrystory.

PS19. Prostownik diodowy mostkowy jest zasilany bezpośrednio z sieci trójfazowej $3 \times 400V/50Hz$ o indukcyjności w każdej z faz $L_k = 0,5mH$. Równolegle do zacisków wyjściowych prostownika dołączony jest kondensator filtrujący oraz odbiornik prądu stałego. Dzięki bardzo dużej pojemności kondensatora wartość chwilowa napięcia wyjściowego prostownika może być traktowana jako stała i równa $U_d=555V$. Należy:

- a) narysować schemat z ponumerowanymi diodami (D1-D6) stosując standardowy sposób oznaczania diod grupy katodowej i anodowej odpowiadający kolejności komutacji
- b) narysować przebiegi wartości chwilowych trójfazowych sinusoidalnych napięć fazowych u_{L1} , u_{L2} , u_{L3} (np. trzy półokresy) z zaznaczeniem sześćdziesięciostopniowych przedziałów wyznaczających strefy przewodzenia poszczególnych diod
- c) podać na oddzielnych wykresach synchronizowane z przebiegami napięć fazowych typowe (orientacyjne) przebiegi wartości chwilowych: • - impulsowego prądu wyjściowego prostownika, •• - impulsowego prądu w przewodzie fazy L1 sieci zasilającej z zaznaczeniem numerów diod, przez które płyną poszczególne impulsy.

PS20. Mostek diodowy jest zasilany z trójfazowego źródła napięcia sinusoidalnego o częstotliwości 50Hz i o pomijalnie małej impedancji wewnętrznej. W obwodzie prądu wyprostowanego szeregowo z odbiornikiem jest włączony dławik L_d o bardzo dużej indukcyjności tak, że obwód ten ma charakter źródła prądu stałego o natężeniu $I_d = 100A$. Należy:

- a) obliczyć wymaganą wartość skuteczną U_L fazowego napięcia przemiennego jeżeli wartość średnia napięcia wyprostowanego ma wynosić $U_d = 100V$,
- b) podać na oddzielnych wykresach synchronizowane z przebiegami napięć fazowych przebiegi wartości chwilowych prądów w poszczególnych przewodach fazowych z zaznaczeniem numerów diod, przez które przepływają sześćdziesięciostopniowe impulsy tych prądów,
- e) obliczyć: • - wartość średnią $I_{F(AV)}$ i skuteczną $I_{F(RMS)}$ prądu diody, •• - wartość skuteczną wejściowego prądu przewodowego I_L , ••• - wartość skuteczną podstawowej harmonicznej $I_{L(1)}$ wejściowego prądu przewodowego, •••• - współczynnik zawartości wyższych harmonicznych THD_i wejściowego prądu przewodowego, ••••• - współczynnik mocy λ układu.

PS21. Tyrystorowy mostek zasilany z publicznej sieci trójfazowej o wartości skutecznej napięcia fazowego równej U_L pracuje przy kącie opóźnienia wysterowania tyrystorów $\alpha=30^\circ$ el. Dana jest wartość chwilowa prądu odbiornika, która może być traktowana jako stała i równa I_d . Czas komutacji $t_k \approx 0$. Należy:

- a) na jednym wykresie podać przebiegi wartości chwilowych napięć fazowych z zaznaczeniem napięć wyprostowanych przez grupę anodową u_{NA} i katodową u_{KN} tyrystorów a na oddzielnych wykresach podać

- przebiegi wartości chwilowych (zorientowane względem przebiegów napięć fazowych) prądów płynących przez poszczególne tyrystory ($i_{T1} \div i_{T6}$),
- b) na oddzielnych (zorientowany względem przebiegów napięć fazowych) wykresach podać przebiegi prądów płynących przez poszczególne tyrystory ($i_{T1} \div i_{T6}$) oraz przebieg wartości chwilowej prądu płynącego w jednym z przewodów sieci zasilającej (i_L),
- c) wyznaczyć jako funkcję prądu I_d : •-wartość średnią ($I_{T(AV)}$) i skuteczną ($I_{T(RMS)}$) prądu tyrystora, ••-wartość skuteczną I_L prądu pobieranego z sieci wartość skuteczną podstawowej harmonicznej (należy skorzystać z bilansu mocy). •••- współczynnik zawartości wyższych harmonicznych THD_i prądu i_L pobieranego z sieci,

PS22. Tyrystorowy trójfazowy przekształtnik mostkowy jest zasilany z sieci NN ($3 \times 400V/50Hz$). Z uwagi na dużą indukcyjność odbiornika obwód wyjściowy prostownika zachowuje cechy idealnego źródła prądu stałego tak, że wartość chwilowa prądu wyprostowanego jest stała i nie ulega zmianie przy zmianach kąta α wysterowania przekształtnika. Wypadkowa indukcyjność każdej fazy sieci zasilającej wynosi $L_k = 1mH$. Należy:

- a) wyznaczyć wyskalowane (i zorientowane względem przebiegów napięć fazowych) przebiegi wartości chwilowych napięcia u_k i prądu i_k w oczku z wybraną parą komutujących tyrystorów, przy czym na osi odciętych należy przyjąć $\omega t = \alpha$,
- b) wyliczyć orientacyjną wartość I_d prądu wyprostowanego wiedząc, że w przypadku $\alpha=90^\circ$ el. kąt komutacji $\mu=6^\circ$ el.
- c) podać przebiegi wartości chwilowych napięcia odbiornika u_d i prądu w jednym z przewodów linii zasilającej w przypadkach, gdy kąty wysterowania przekształtnika wynoszą: $\alpha_1=30^\circ$ el., $\alpha_2=90^\circ$ el. i $\alpha_3=150^\circ$ el.

PS23. Trójfazowy tyrystorowy prostownik mostkowy jest zasilany z sieci o pomijalnie małej impedancji. Odbiornikiem prądu stałego jest rezystor R . Należy:

- a) dla kąta opóźnienia wysterowania $\alpha = \pi/3$ •- na jednym wykresie podać przebiegi wartości chwilowych napięć fazowych (np. trzy półokresy) z zaznaczeniem napięć wyprostowanych przez grupę anodową u_{NA} i katodową u_{KN} tyrystorów; •• - podać przebieg napięcia wyprostowanego u_d , zorientowanego zgodnie z przebiegami napięć fazowych (strzałkami zaznaczyć chwile doprowadzenia impulsów bramkowych do tyrystorów należących do jednej gałęzi fazowej mostka)
- b) narysować zorientowane względem przebiegów napięć fazowych przebieg prądu w linii zasilającej w przypadku gdy kąt $\alpha = 0$
- c) wyznaczyć moc czynną i pozorną pobieraną przez przekształtnik z sieci przy $\alpha = 0$ i wyznaczyć współczynnik mocy odpowiadający takiemu przypadkowi.

PS24. Trójfazowy prostownik zbudowany z zastosowaniem łączników w pełni sterowanych (IGBT, GTO) i zapewniający formowanie metodą PWM na zaciskach wejściowych fali o amplitudzie podstawowej harmonicznej regulowanej w zakresie 0,7 – 1,3 wartości amplitudy nominalnego napięcia sieci (400V/230V 50 Hz). Harmoniczna ta jest synchronizowana z napięciem linii a przesunięcie fazowe może być nastawiane w zakresie $-p/6 \dots +p/6$. Kolejne znaczące harmoniczne w napięciu wejściowym falownika mają częstotliwość 1450 Hz i 1550 Hz i osiągają amplitudę równą 20% U_{Lm} . Dławiki sprzęgające przekształtnik z siecią mają indukcyjność 5 mH i pomijalną rezystancję. Należy

- a) Narysować wykres wskazowy dla prądu wejściowego oraz napięcia sieci i napięcia wejściowego przekształtnika dla przypadku gdy fala prąd pobieranego z sieci jest w fazie z falą napięcia sieci ($\cos\varphi \cong 1$). Obliczyć dla tego przypadku wartość amplitudy podstawowej harmonicznej napięcia wejściowego przekształtnika oraz jej przesunięcie fazowe jeżeli moc czynna pobierana z sieci i oddawana do obwodu napięcia stałego (odbiornika) jest równa 30 KW.
- b) Narysować wykres wskazowy odpowiadający stanowi pracy przekształtnika przy którym pobierana moc czynna jest równa 0 a moc pobierana z sieci ma współczynnik mocy $\cos\varphi \cong 1$ pojemnościowy. (Fala prądu pobieranego z sieci wyprzedza o $p/2$ falę napięcia
- c) obliczyć wartość skuteczną wyższych harmonicznych prądu mogących wystąpić a sieci z uwagi na wskazane w temacie maksymalne wartości wyższe harmoniczne w napięciu wejściowym przekształtnika (49 i 51 harmoniczna o amplitudzie 0,2 U_{Lm})